

be ásott szórthamvas temetkezések. A mellékletek: üveg- és agyagedények, mécsesek, vastárgyak maradványai, egy teljesen összeégett pénz. A 3. századra kelteznek a sírokat.

A sírok fölött kisméretű halmok emelkedtek egykor.

Az ásatáson kezdetben M. Egry Ildikó, majd Gabrieli Gabriella és Tomka Péter működtek közre.

SZŐNYI ESZTER

103. Jobaháza, Dóry-tag (Gesztenyés)

(Győr-Moson-Sopron megye) B; A

A MOL Csorna – Kapuvár gázvezetékének nyomvonalában, a 29,9 km szelvény környékén az előzetes terepbejárás során őskori és avar kori kerámiát gyűjtöttünk. A 10 m széles, 350 m hosszú humuszolás után a felszíntől számított 40 cm-re lévő kavicsos altalajon összesen 205 objektumot figyeltünk meg. Nagyjórészt a későbronzkori urnamezős kultúra korai szakaszának településnyomait tártuk fel (172 objektum): három oszlopszerkezetes építmény, hulladékgödrök és kutak kerültek elő. Nagy mennyiségű bronzkori kerámiaanyag és néhány bronztű alkotja a leletanyagot.

Az avar kori telep periferiáján elhelyezkedő 25 objektum a kivitelezés során megváltozott adatok szerint a 29,070 és 30,020 szelvények között került elő. Figyelemre méltó két körárok (és egy harmadik részlete), megfigyeltünk még kisebb-nagyobb gödröket és cölöphelyeket. Leleteket csak némelyik tartalmazott, az avar korba sorolásuk topográfiai helyzetük és az őskoriakétól eltérő betöltésük alapján történt.

Az edénytöredékek között sok a csillámos anyagú, hullámvonal és vonalköteg díszes darab, a peremek feltűnően elvékonyodó típusok. A részletes vizsgálat előtt késő avar kori (8–9. század) keltezést tartunk valószínűnek.

Munkatárs: Szőnyi Eszter

M. EGRY ILDIKÓ – TOMKA PÉTER

104. Karancslapujtó

(Nógrád megye) I

A Palócfalu településrész mögötti vízmosásban, másodlagos helyzetben, ismeretlenek által „ledeponált” leleteket találtak. Az ember- és állatcsontokból álló együttes feltehetően egy lovas sírhoz tartozott. A település egész területén folyó közmű-munkák és az ez időben folyó mezőgazdasági talajmunkák az eredeti lelőhelyre semmi támpontot nem nyújtottak.

MAJCHER TAMÁS

105. Karácsond, Ugrai-part dűlő

(Heves megye) B ?; LT ?

A 3. sz. főút tervezett, kb. 10 km-es elkerülő szakaszának nyomvonalán történt terepbejárás során, 1998

nyarán lokalizáltuk a lelőhelyet egy dombtetőn. Az út nyomvonalán és attól K-re, a felszínen előkerült néhány kerámiatöredék alapján egy őskori lelőhelyet felteleztünk. A szeptemberben nyitott kutatószelvényben csak két régészeti objektum nyoma került elő, csupán két-három apró, jellegtelen kerámiadarabbal. Ennél fogva az objektumok kormeghatározása bizonytalan, a lelőhely feltehetően késő bronzkori vagy vas-kori. A leletmentést a Mátrai Erőmű Rt. finanszírozta.

DOMBORÓCZKI LÁSZLÓ

106. Karcsa, Kormoska

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Á

Karcsa községtől ÉNy-ra mintegy 1000 méterre egy alacsony dombháton kezdtük meg 1996-ban egy 11. századi temető feltárását. Az első évben 23 sírt találtunk. 1997 tavaszán folytattuk a munkát. Ez idő alatt feltártuk a 24–102. sírokat, tehát összesen 78 temetkezést. A temetőt három oldalról sikerült lehatárolni, egyedül a DK-i oldalon számíthattunk még újabb sírok előkerülésére. 1998-ban a kérdéses területet is kiástuk, e munka során 5 temetkezés látott napvilágot. Mivel a sírok tömbjét átlagosan 10–15 m széles sávban körbeástuk, s újabb temetkezések sehol nem kerültek elő, a lelőhelyet 107 sírral teljesen feltártnak tekinthetjük. A végleges feldolgozás előtt a következőket állapíthatjuk meg: a sírok sorokba, s a sorok kisebb csoportokba rendeződnek. Feltűnő, hogy a temető közepén mintegy 10×10 méteres üres sáv van, ahol nem találtunk temetkezéseket. Habár régészeti nyoma nincs, de feltehető, hogy e helyen egy talpakon álló kis fatemplom volt hajdan, s e rész ezért maradt szabadon. Ez egyben azt is jelentené, hogy a temetőt benépesítő közösség már keresztény volt. Mindennek nem mond ellent az előkerült leletanyag. Ez utóbbi első pillantásra rendkívül szegényesnek tűnik, hiszen csupán S-végű hajkarikák, gyűrűk, gyöngyök és pénzek voltak a sírokban. Az ékszerek azonban szinte kivétel nélkül rendkívül jó minőségű ezüsből készültek, ami e hajdani közösség anyagi erejére utal. Más ékszerek vagy használati tárgyak sírba helyezését nyilván az új vallás tiltotta. A pénzek közül a legkorábbi egy Béla dux (1046–1060) veret, a többség Szt. László (1071–1095) érmeje, a legkésőbbi pedig egy Könyves Kálmán (1096–1116) dénár. E pénzek egyben megadják a temető nyitásának és lezárásának időhatárait is, aminek nem mond ellent az előkerült többi lelet sem. A Kálmán-dénár rendkívüli ritkaságnak számít, eddig csupán az andornaktályai éremkincsből ismerték e pénztípus 6 darabját, s mindeddig nem szerepelt a különböző katalógusokban sem. Érdekes babonás szokásoknak is a nyomára akadtunk: a temető É-i szélét lezáró két sírban (58., 59. sír) a temetés során az elhunytakra édes-

vízi csigákat dobtak. Hasonló jelenséggel másutt még nem találok. A temető leletanyaga semmiféle kapcsolatot nem mutat a szűkebb régió korai, 10. századi temetőivel. Érdekesnek ígérkezik éppen ezért e lelőhelyek antropológiai anyagának összevetése. A 10. század középső harmadában záródó lelőhelyeket azonban legalább 80 év választja el a karcsai temető megnyitásától, így továbbra is kérdéses marad, hogy a 950 körül eltelepített katonai kíséret helyét kik és mikor foglalták el a Bodroglakban. A karcsai temető népessége legfeljebb a 10. század közepén betelepített valamely csoport leszármazottja lehet, amelyik maga is új szállást nyitott a 11. század második harmadának az elején. A lelőhely teljes feltárása azonban így is tudományágunk nagy nyeresége, hiszen hasonló, akár csak részlegesen feltárt temetőt mindeddig nem ismertünk ebből a régióból. Továbbra is felvethető, hogy a karcsai temető felhagyása egybe eshet a közeli (1 km-re fekvő) karcsai templom első fázisának építésével. Jelentőségét az adja, hogy e temető jelenleg az egyetlen, teljesen feltárt bodroglaki 11. századi lelőhely.

Az ásatáson részt vett Langó Péter ELTE IV. évf. régészhallgató.

RÉVÉSZ LÁSZLÓ

107. Kehida, Barát-sziget, Parrag út

(Zala megye) A

A lelőhely a Zala folyót nyugatról kísérő dombvonulat alsó peremén, Barát-szigettől délre, a kehidai köztemetőtől északra, a Zalaszentgrótra vezető postaútból nyugatról bekötő Parrag út nevű dűlőúttól északra terül el. Itt már hosszabb ideje embercsontokat fordított ki az eke, szondázó szelvényünket is egy ilyen foltra nyitottuk. Két gyermek csontvázát tártuk fel, az egyik melléklet nélküli volt, a másiknál két bronz huzalkarikafüggőt és két dinnyemaggyöngyöt találtunk. A sír a késő avar korra datálható.

SZŐKE BÉLA MIKLÓS – VÁNDOR LÁSZLÓ

108. Kehida, Fövenyes

(Zala megye) A

Az 1992-ben megtalált, majd 1994-től folyamatosan ásott temető keleti és északi oldalán folytattuk a kutatást. A keleti oldalon nagy valószínűséggel elértük a temető szélét. Ebben az évben a 98–120. sz. sírokat tártuk fel. A temető különlegessége továbbra is a padmalyos temetkezési mód és a lovas sírok nagy száma. Kiemelkedő az a lovas, padmalyos sír, ahol a felszerszámozott ló hátán egy egyélű, egyenes kard, egy sarló és egy rövid kasza, a padmaly nyílásánál pedig egy lándzsa feküdt, míg a harcos csak egy vaskéssel volt eltemetve. Egy másik sírban egy öntött övgarnitúras férfi

és egy többtagú rúdgyöngyös nyakláncot, arany ruhadíszeket viselő nő, továbbá három ló volt eltemetve. A női sírok mellékleteit a millefiori szemesgyöngyök, az amfóra-, a többtagú rúd- és a fűjt, üreges gyöngyök, a láncocskán csüngő drótékszerek és az egyszerű szőlőfürtös függők jellemzik. Datálás: a temető az avar kor végére tehető.

Az ásatáson részt vett Rácz Zsófia és Gergely Balázs egy. hallgató.

SZŐKE BÉLA MIKLÓS – VÁNDOR LÁSZLÓ

109. Kerekegyháza, Kun-pusztá

(Bács-Kiskun megye) A; Kk

Feltárásaink és terepbejárásaink során egy kb. 1500 m hosszúságú lelőhelyen 41 házhelyet figyeltünk meg mintegy 1000 méteres területen. Az egyutcás falu kb. egy-harmadának és két-harmadának találkozásánál, a Drozdik-tanya közelében, egy kis homokdombon helyezkedett el a falu temploma, 107,5 méteres tengerszint feletti magasságban.

A település, melyet a középkori Hercegegyházával azonosítottunk, egy keskeny földnyelven épült fel, mely a mocsárvilágból emelkedett ki. Házai Árpád-koriak, ám a falu 1359-ből származó okleveles említését 14–15. századi cserepek is igazolják. A templom körüli temetőben húzott 1., 3., 5., 6., 7., és 8. árkaikban összesen legalább 30 sír maradványát figyeltük meg, melyeket dokumentálásuk után visszatemettünk.

A templomtól K-re húzott 3. és 4. sz. árkaikban megtaláltuk a kerítésfal alapozását, melyet fekete, iszapos földbe rakott apró mocsári (darázs-) kövekből készítették. Itt kb. 11 méterre volt a kerítésfal a szentély falától. A templom Ny-i homlokzatától 16 m távolságra tártuk fel az utolsó sírt. Valószínűleg ezen kívül húzódnak a kerítésfal.

A cinterem a homokdombon helyezkedett el, középpontjában állott a kőfaragványai alapján 1200 körülre datálható templom.

Teljes hossza 10 m, szélessége 5,6 m volt. Alapfalai 110–120 cm vastagok voltak, agyagba, fekete földbe rakott darázkövekből épültek. Alsó kősorait sárga agyagba rakták, majd három rétegű fekete iszapos, agyagos réteg közé ágyazott kősor következett. Ennek a felszínére, egy habarcslepenyre építették a különféle méretű, darázkövekből, faragott kváderkövekből a felmenő falakat. A felmenő falak szélességét a habarcslepenyen több helyütt megtalált kőlenyomatok alapján 90–100 cm-ben határozhattuk meg. Nyugati homlokzata előtt megtaláltuk a kapuépítmény habarcsba rakott kövekből készített alapozását.

Hajójának belmérete 500×440 cm, azaz enyhe téglalap alaprajzú. Félköríves záródású szentélye a dia-